

LURAS ATT LEVA

"De mest ensamma platserna är inte i öknen eller i bergen, inte bland steril sand eller sten, utan där själen möter sitt öde, att några sekunder andas en luft som ingen ens nära kan andas."

- Gabriele D'Annunzio

Under våren 1994 avslutade Anne Olofsson sina studier på Statens kunstakademi i Oslo. Som avgångsprojekt kunde man se en 5 x 5 meter dubbelsidig bildtavla på ett torg mitt i Oslo. På framsidan fanns ett fotografi på henne själv, klädd i kritstrecksrandig kostym och med en bolmande cigarr i handen, behagligt nedsjunken i en läderfåtölj med ett glas konjak på ett bord bredvid. Tvärs över bilden stod det skrivet: I WANT TO BE. På baksidan fanns samma fåtölj och samma bord med samma konjaksglas. Men kvinnan i kritstrecksrandig kostym var borta. Tvärs över bilden stod det: FOREVER YOUNG.

Var det en sista hälsning till en stad och en skola som hon nu skulle lämna? En ironisk hänvisning till tonåringens narcissistiska uppror att in i det längsta glömma vuxenlivets krav och allvar och istället fortsätta att ha kul

och leva som om varje dag vore den sista? Varför inte. Men verket kan också tolkas som ett förtydligande av en *zeitgeist*. Karaktäriseras inte vår kultur av en vägran att växa upp - av en rädsla att bli gammal? Varje dag bombarderas vi av bilder och händelser som pekar på att ungdomlig skönhet och kraft är ett av de allra mest åtråvärda idealen. Ur medierna flödar sport, mode, reklam, filmer, popmusik som använder, utnyttjar eller hyllar ungdomlighetens speciella aura. I WANT TO BE FOREVER YOUNG framträder som ett slags emblem för en sådan kultur, fyllt med dygnet runt-gym, kosmetisk kirurgi och smarta droger som uppskjuter åldrandet.

Men verket är mer än bara en personlig kommentar av en specifik situation eller ett samtidstillstånd. Det är ett verk som också problematiserar relationen manligt - kvinnligt. Å ena sidan framträder en kvinna som vill vara en man, eller åtminstone som rättvist vill dela mannens privilegier. Men å andra sidan är hon frånvarande... Kvar finns bara den manliga maktens attribut - som dock förefaller ha förlorat sin mening och framstår som närmast patetiska i sin ensamma hjälplöshet. Det är någonting annat än bara mannens privilegier

som kvinnan vill ha. Någonting mer diffust och ogripbart. Någonting bortom den fysiska, materiella verkligheten.

Verket är ett sofistikerat spel med myt och verklighet, lek och allvar - liv och död. Det handlar om längtan, om drömmar och visioner. Jag vill... Men sedan? Vad händer när drömmen förverkligas? Det är som idrottsmannen som sätter upp olika mål framför sig, att simma eller springa så fort. När målet väl uppnås - ja, då sätts genast nya mål upp. Man blir inte riktigt nöjd. Begäret kan inte mättas, något som skapar en besynnerligt melankolisk aura runt den ständiga strävan att överträffa sig själv. Ja, även om man skulle bli bäst i hela världen, dröjer det inte länge förrän någon annan tar rekordet eller mästerskapet från en. Det vilar något oundvikligt i idrottsmannens kamp mot sig själv och andra. Likt havet som alltid förr eller senare spolar bort lekens spår i sanden...

Kanske är det ingen slump att Anne Olofsson har en bakgrund som idrottskvinna - som tävlingssimmerska? Inte för att det betyder någonting, egentligen. Ovanstående beskrivning kunde också gälla så mycket annat vid sidan av idrotten. Konsten, till exempel. Men

hennes verk balanserar mellan att glupskt bejaka livet och melankoliskt betrakta livets förgänglighet, någonting som kan påminna om idrottens besynnerliga paradox. Visst, det kan också gälla som en beskrivning av till exempel barockens vanitas-motiv; delvis uppätta måltider, döda fåglar som väntar på att tillagas, timglas som mäter tiden etc. Olofssons verk fortsätter i en sådan tradition. Fast symbolerna är nya och motiven är knutna till mer samtida företeelser.

Det är en modernt melankolisk färd som Olofsson anslagit och vars stämning påminner en del om F. Scott Fitzgeralds gripande parantes i sin auto-biografiska essä *The Crack-Up* (1936): "(Det är redan över tiden och jag har knappt hunnit fram till min tes. Jag tvivlar på att det här är av mera allmänt intresse, men om någon vill höra mer finns mycket kvar. Men om ni fått nog, så säg till - men inte för högljutt, eftersom jag har en känsla av att någon, jag vet inte riktigt vem, sover som bäst - någon som kunde ha hjälpt mig att hålla min rörelse igång. Det var inte Lenin, och det var inte Gud.)"

Fitzgerald blottar ett tvivel, ett tvivel på sig själv, sin gärning - på livet. Olofssons verk är

dock inte uppgivna, pessimistiska eller, ve och fasa, ömkande. Nej, snarare blottar verken glappet mellan insikten att man kan fly livets skuggsidor genom att blunda, ljuga och manipulera - att söka upp de artificiella paradisen, som Charles Baudelaire föreslog - och det obönhörliga faktumet att man dock aldrig kan fly från döden, eller ens tanken på döden. Likt Fitzgeralds ödesmättade berättelser påminner Olofsson oss om livets bräcklighet på den tunna eggen mellan lögn och sanning.

Det finns flera betydelsenivåer i Olofssons ständigt återkommande teman kring död, evighet, försvinnande, minne... Det är inte bara en återkoppling till vanitas-traditionen utan jag kan också spåra en koppling till romantikens begreppsvärld. Till exempel gestaltar målningarna av Caspar David Friedrich ibland människan i relation till naturen. Människan är ensam och bokstavligen liten inför naturens (och Guds) storslagenhet. Hon är i händerna på någonting större än henne själv, någonting hon inte helt och hållet kan kontrollera, behärska eller omfatta. Sedan dess har människan inte bara försökt se sig som en jämlike med Gud, utan också försökt överta Guds närvaro - och odödlighet - genom att mytologisera sig själv

och existensen.

Till exempel menade Marcel Duchamp att konst är att producera myter. Och enligt Roland Barthes är myter ett språk som artikulerar sociala och kulturella föreställningar som om de vore naturligt sanna. Huruvida det verkligen är sant eller ej spelar dock ingen roll så länge som artikulationen kan uppfattas som verklig.

En myt som i synnerhet de moderna avantgardisterna i början av vårt sekel artikulerade, var föreställningen om konstens evighet. De ville uppfinna ett språk som för alltid kunde uppfattas som nytt, något som kan jämföras med det pubertala självmedvetandet att definiera sitt nyligen funna Jag genom att utveckla en unik Stil. När man sedan försöker inkapsla denna insikt i ett slags evigt språk, ja då inkapslar man också sin eviga ungdom.

En av de allra mest makabra konsekvenserna av en sådan vision är mytologiseringen av den för tidiga döden. Den som dör ung är för evigt ung, inkapslingen är definitiv. Jag behöver inte räkna upp alla de för tidigt döda konstnärer, pop-, film- eller idrottstjärnor som är för evigt unga i vår föreställningsvärld och hyllas såsom de vore gudar. Och det är väl inte bara deras

tragiska öde som mytologiseras. Jag misstänker att de också hyllas för att de självförbrännande och våghalsigt mer eller mindre självmant sökte sitt öde - de trotsade åldrandet med döden.

På Galerie Der Stadt i Esslingen i Tyskland (1993), och på Tallin Art Hall i Estland (1994), visade Olofsson 40 speglar med vit ram där varje spegel innehöll olika dödsannonser från New York Times på personer som hade dött innan de fyllt 40 år. Dessutom fanns en säng, vars madrass var indränkt med parfymen - *Eternity*... En smula ironisk kommentar att det laddade begreppet evighet behandlas som vilken vara som helst nuförtiden? Eller vill hon peka på reklamens och modets dubbeltydighet vad gäller relationen mellan ungdomlighet och död? Använder du *Eternity* blir du evigt ung. Men det innebär också att du är död och stigit in i en mytologisk verklighet. En onekligen besynnerlig association av en parfym. En doft av död?

Inte sällan låter hon sin egen personliga närvaro - sitt liv - sippra in i verken. Det kan vara frågan om fotografier som föreställer henne själv eller att det finns anspeglningar på hennes personliga historia, hennes familj och

vänner. På Galerie Halskratz i Mannheim i Tyskland (1994) visade hon till exempel installationen "My home is my castle" som bestod av vit stol och ett vitt bord, på vilket det fanns 25 tomma vita ramar placerade. Bak bordet hänger en vit gardin framför ett öppet fönster på vilket hus projiceras. I fönstret stod en radio med svagt påslaget ljud.

Man kan tolka installationen som en bild av hemmets trygghet som utsätts för livets oundvikliga förändringar och omvandlas till ett minne. En djup vemodig process. Husen är kanske från hennes uppväxt i södra Sverige? Är det viktigt? Hmmm, det ökar allvaret och uppriktigheten i handlingen. Hon är beredd att riskera sitt eget liv. Livet är större än henne själv.

Men verket väcker också mina minnen till liv; minnen om hemmet som en symbol för lycka - som en fast punkt som man alltid kan återvända till. Men så är det ju inte. Det fasta löses förr eller senare upp. Det som återstår är den bitterljuva smaken av tidens framfart - skön och tragisk på en och samma gång. Sålunda ännu en bild av ett slags oundvikligt öde som styr existensen - och som vi måste lära oss att leva med och inte förtränga eller

gömma undan.

Det finns också ett socialt perspektiv i Olofssons verk. De förefaller ibland ta spjörn mot ett samtidstillstånd. I synnerhet bemöter verken historielösheten, något som Douglas Coupland träffsäkert beskrivit i romanen *Generation X* (1991): "När du är medelklass, förstår du, måste du leva med faktumet att historien kommer att ignorera dig. Du måste leva med faktumet att historien aldrig kan förfäkta dina bevekelsegrunder och att historien aldrig kommer att tycka synd om dig. Det är priset som får betalas för det dagliga välbefinnandet och tystnaden. Och på grund av det priset är all lycka steril; bedrävelserna blir aldrig beklagade."

Olofsson slår in en kil i denna historielöshetens skenbara välbefinnande. Hon kikar vad som finns gömt under madrassen, på baksidan av den tysta tryggheten. Å ena sidan hittar hon ett kyligt och kontrollerat förhållningssätt som inte tillåter historiens nyckfulla språng och kullerbyttor att gripa tag, något som understryks av att verken ofta är utförda i en steril, närmast klinisk vit färg. Men å andra sidan är den vita färgen också oskuldens färg, renhetens och hoppfullhetens färg. Livet färgar det

vita...

Det är en djävulsk paradox som Anneè Olofsson iscensätter. Döden finns alltid som en utväg. Men just genom att våga se den vägen - väljer jag en annan väg. Dessa ramar är hennes förutsättningar. Hon lyfter fram bedrägeriet mot livet; evighetens och myternas lögner. Men skulle jag inte samtidigt gå under utan dessa lögner?

Det är som om jag måste luras att leva.

John Peter Nilsson